

6. Чебатюк О. Народний календар у традиційній картині світу українців. *Народна творчість та етнографія*. 2008. № 6. С. 41–45.

*Софія Гладка (м. Хмельницький)
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Торчинський М. М.*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ І ЗНАЧЕННЯ ПРІЗВИЩ ТА ІМЕН УЧИТЕЛІВ ЖЕНИШКОВЕЦЬКОЇ ЗОШ І-ІІІ ст. ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

В основу статті покладено дослідження прізвищ та імен моїх учителів школи, у якій я навчалась з 1-го по 9-ий клас. Це Женишковецька ЗОШ І—ІІІ ступенів Віньковецького району Хмельницької області. Як відомо, прізвище – це частина власної назви особи, також це є мовним знаком, завдяки якому ми можемо відрізнити одну людину від іншої, називаємо родини та сім'ї. Історія говорить, що у ХІХ ст. перше і головне значення цього слова було "сім'я", "сімейство", а також "рід", "коліно", "покоління". Логічно, що на формування того чи іншого прізвища вплинули певні звичаї та традиції народу, його історія та культура. Наприклад, слов'яни називали своїх дітей в честь природних явищ, через ознаки зовнішності чи таланту дитини: хлопчик з іменем Рудак, скоріш за все, був рудим, тому батьки так його називали, або Божен – гадаю, дитина була дуже бажаною і очікуваною, тож носила таке ім'я.

Досліджували походження прізвищ та імен І. Я. Франко [Франко 1906], М. Л. Худаш «З історії української антропонімії» [Худаш 1977], Л. Т. Масенко «Українські імена і прізвища» [Масенко 1990], Ю. К. Редько «Сучасні українські

прізвища» [Редько 1966] та багато інших. Зокрема, І. Я. Франко розглядає в своїй праці «Причинки до української ономастики» [Франко 1906: с. 195] три архаїчних типи українських прізвищ: 1) у формі род. відм. одн. (*Кривого*); 2) *Процев'я, Романча*; 3) прізвища, утворені від другого типу у формі род. відм. мн. (*Процев'ят, Романчат*). Матеріал для свого дослідження І. Я. Франко черпав з документів і судових актів XVI- XVII ст. і прийшов до висновку, що прізвища цих трьох типів були пов'язані з організацією давнього землеволодіння, а саме з так званими дворищами. Також Ю. К. Редько у своїй книзі «Сучасні українські прізвища» [Редько 1966] розглядає виникнення, словотвір і поширення сучасних українських прізвищ.

Згадавши своїх учителів, я виокремила такі імена та прізвища як: *Пиріжок Ілона, Крисак Михайло, Паюк Світлана, Громов Володимир, Бойко Лариса*.

Отже, прізвище *Пиріжок* має 579 носіїв (Рідні прізвища...), очевидно, утворилося від слова «пиріг», а згодом додано суфікс –*ок*. Такий суфікс характерний для української мови та українських прізвищ. Наприклад, *Козачок, Горячок, Гаврилок* тощо. Щодо давніх носії цього прізвища, то у 17 столітті був запорізький козак Пирожокъ, також козак Чигиринського полку Пархом Пиругъ. Прізвище *Пиріжок* найчастіше зустрічається на Поділлі. В архівному документі, наприклад, згадано «селянин подільський Василь Пирожек» (1661). Але згодом це мирське ім'я набуло більш характерного для української мови суфікса –*ок*. На мою думку, люди, які носили це прізвище, були причетні до приготування пирогів, можливо, вони були пекарями і основне, що вони робили – це випічка смачних пиріжків. Можу висунути й другу версію: «пиріжок» могло бути спочатку як прізвиськом для людей, які мали пишну красу, великі рум'яні щоки, які нагадували

пиріжки, і тому люди називали таких людей «пиріжками», а згодом прізвисько переросло в прізвище.

Ім'я *Ілона* походить від грецького імені *Олена*. Стало популярним після запровадження християнства завдяки культу Святої Олени. Також дівчаток почали називати *Ілонками* завдяки ніжній та романтичній історії про красуню Єлену з Трої.

Прізвище *Крисак* має 393 носіїв (Рідні прізвища...) і вживане найчастіше на Волині. На мою думку, воно походить від назви істоти роду гризунів, яка російською звучить «крыса» і додано суфікс *-к*. Можливо, люди, які носили це прізвище, були винищувачами істот даного виду, тому через це отримали таке прізвисько, а пізніше воно стало прізвищем. Також, «крисаком» могла бути людина, яка мала дуже гострі зуби, схожі на зуби щура.

Чоловіче ім'я *Семен* має давньоєврейські корені й походить від «Шимон». В англійському варіанті звучатиме як *Саймон*. Значення цього імені – «почутий Богом». Якщо взяти до уваги значення цього імені, гадаю, людина яка носила це ім'я перешіптувалась з Богом, і мала дар говорити із Всевишнім.

Прізвище *Паюк* відоме в Білорусі, а також у західних областях України, і, очевидно, означає приналежність до когось, як наприклад: син Власа – Власюк. Відомо, що у XIV столітті, в Україні на Заході, прізвища на *-ук*, *-юк*, набрали популярності. У наші часи такого типу прізвища також дуже популярні. Наприклад, у моєму колі знайомих є подруга *Петричук*, сестра *Щебетюк*, однокласниця *Пархонюк*, подруга дитинства *Ткачук*.

Історія говорить, що ім'я *Світлана* вперше було згадане у творі О. Востокова «Світлана та Мстислав». Я вважаю, що Світланками називали дівчаток із світлими ясними очима і

сліпучою посмішкою, які своєю присутністю ніби освітлювали все навколо і дарували позитивний настрій.

Популярне російське прізвище *Громов* походить від прізвиська *Грім*. Так на Русі називали людину, яка голосно говорить, або ж гучно співає: від «гуркотіти» – «кидати з шумом, тріском, перекидати», «стукати, шуміти». Також є гіпотеза, за якою прізвище *Громов* могло походити від мирського імені *Грім*, адже наші пращури любили давати немовляті ім'я залежно від того, яка погода стояла на дворі в годину його народження: чи йшов дощ, світило сонце, гримів грім або була хуртовина. Я належу до родини Громових, і моя мама розповідала, що так називали людей, які не бояться грому.

Володимир – ім'я, яке бере початок з часів давніх слов'ян. Значення цього імені – «той, хто володіє світом». На моє переконання, чоловіки, яких нагороджували таким іменем, були чудовими лідерами, вміли ми керівниками та відданими своїй справі.

Прізвище *Бойко* носять 83195 осіб (Рідні прізвища...), які мешкають найчастіше на Галичині. З моєї точки зору, Бойко – це той, кого бояться. Напевно, це була велика сильна людина, яка була схожа на богатиря. Найпопулярнішою версією походження цього прізвища є те, що *Бойко* походить від етноніму бойки – етнографічна група українців, що живуть на північних і південних схилах Карпат (Бойківщина) .

Лариса – з латинської означає «чайка», воно походить від назви грецького міста *Лариса*. На мій погляд, таким іменем називали дівчаток, які цінували особистий простір, і хотіли бути вільними, наче чайка.

Отже, роздумувати і висувати гіпотези щодо походження і значення того чи того імені та прізвища можна довго, адже кожен сприймає по-своєму. Хтось скаже, що Володимир – це людина, яка дуже мирна і дружелюбна, спираючись на

частинку «мир» в імені, я, до прикладу, схиляюсь до версії, що це була велична та могутня людина. Але жодна з цих гіпотез не затьмарює справжньої краси імені чи прізвища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Масенко Л. Т. Українські імена та прізвища. Київ : Т-во «Знання» УРСР, 1990. 48 с.
2. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ : Наук. думка, 1966. 217 с.
3. Франко І. Я. Причинки до української ономастики. Львів, 1906. 218 с.
4. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. Київ : Наукова думка, 1977. 236 с.
5. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник. Львів : Світ. 2005. 704 с.

ДЖЕРЕЛА

1. Рідні прізвища. Дослідження родоводу України.
URL: <https://ridni.org/> (дата звернення: 27.01.2022).

*Юлія Гудзовська (м. Жмеринка Вінницької обл.)
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Павликівська Н. М.*

ЕРГОНІМИ МІСТА ЖМЕРИНКИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ

Ономастикон є потужним фрагментом як національно-мовної картини світу етносів, так і частиною їх соціокультурного простору, єдиного для всього мовного колективу й водночас індивідуального для окремого його представника. Соціокультурний простір – це «матеріально-